

<https://doi.org/10.17721/2312-5160.2019.26.54-68>

UDK 802.8

Co-authorship in the context of academic integrity

Svitlana Fialka

*National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",
16 Politekhnichna str., 03056 Kyiv, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: fiyalka@i.ua

ABSTRACT

To find out how Ukrainian scholars view co-authorship, a Google form was posted on Facebook in professional communities. The survey was filled out by 198 scholars representing 24 fields. Among the main reasons for co-authorship, respondents identified the following: possibility of intellectual development, establishment of professional contacts, opportunity to save time, material rewards as a result of such publication, pressure of a manager who wants to have a publication but does not actually participate in the research, access to expensive equipment and materials, ability to share costs with all co-authors, bad English language skills, increased likelihood of being published with co-author authority, and more. We managed to get numerous answers illustrating the difficulties of preparing scientific publications in co-authorship: delays by other authors, reluctance of collaborators to take into account the comments of reviewers, the low requirements of some collaborators to itself, when they allow themselves to be published in "predatory journals", problems during interpersonal communication, the need to include in the list of authors the people who did not participate in the writing of the article, long-term text alignment by co-authors, plagiarism, language problems, conflicting views on the results. Ethical problems arising from the co-authorship are revealed: the order of authors, distribution of scientific contribution, authorship of the administrative director, authorship of works performed under scientific supervision, etc. The article also addresses the problem of gift and guest authorship and elucidates the attitude of Ukrainian scientists to the services of companies that "guarantee" the publication of articles in international peer-reviewed journals.

KEYWORDS: co-authorship; academic integrity; scientific journal; publishing productivity; international scientific collaboration.

УДК 802.8

Співавторство наукових статей у контексті академічної доброчесності

Фіялка Світлана Борисівна, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», доцент, кандидат наук із соціальних комунікацій.

Резюме

Щоб з'ясувати, як українські дослідники ставляться до співавторства, у наукових спільнотах соціальної мережі «Фейсбук» було розміщено гугл-форму. В анкетуванні взяли участь 198 науковців – представників 24 галузей. Серед основних причин публікуватися у співавторстві респонденти визначили такі: можливість інтелектуального розвитку, налагодження професійних контактів, можливість заощадити час, матеріальні заохочення в результаті такої публікації, тиск керівника, який хоче мати публікацію, але фактично не бере участі в дослідженні, доступ до дорогого обладнання та матеріалів, можливість розподілити витрати на всіх співавторів, погане знання англійської мови, підвищення ймовірності бути опублікованим завдяки авторитету співавтора тощо. Виявлено етичні проблеми, що виникають у результаті співавторства: порядок авторів, розподіл наукового внеску, авторство адміністративного керівника, авторство робіт, виконаних під науковим керівництвом тощо. У статті також порушено проблему подарункового та гостьового авторства та з'ясовано ставлення українських науковців до послуг фірм, які «гарантують» опублікування статті в міжнародних рецензованих журналах.

Ключові слова: співавторство; академічна доброчесність; науковий журнал; публікаційна активність; міжнародна наукова співпраця.

Фіялка С. Б. Соавторство научных статей в контексте академической добросовестности.

Чтобы выяснить, как украинские исследователи относятся к соавторству, в научных сообществах социальной сети Фейсбук была размещена Google-форма. В анкетировании приняли участие 198 ученых – представителей 24 отраслей. Среди главных причин публиковаться в соавторстве респонденты перечислили следующие: возможность интеллектуального развития, налаживания профессиональных контактов, возможность сэкономить время, материальные поощрения в результате такой публикации, давление руководителя, который хочет иметь публикацию, но фактически не участвует в исследовании, доступ к дорогостоящего оборудования и материалов, возможность распределить расходы на всех соавторов, плохое знание английского языка, повышение вероятности публикации благодаря авторитету соавтора и т.д. Вывялено этические проблемы, возникающие в результате соавторства: порядок авторов, распределение научного вклада, авторство административного руководителя, авторство работ, выполненных под научным руководством и тому подобное. В статье также затронута проблема подарочного и гостевого авторства и выяснено отношение украинских ученых к услугам фирм, которые «гарантируют» публикацию статьи в международных рецензируемых журналах.

Ключевые слова: соавторство; академическая добродетель; научный журнал; публикационная активность; международное научное сотрудничество.

1. Вступ

У сучасному світі наукової комунікації дедалі гостріше постає потреба міжнародної наукової співпраці, результатом якої є оформлення колективних наукових результатів у вигляді статей, написаних у співавторстві. Глобальні наукові проекти неможливо виконати силами ентузіастів-одинаків, «щоб продукувати знання, необхідно ділитися людським капіталом» [1]. Дослідницьке середовище стає міждисциплінарним і потребує від науковців широкого набору знань та навичок з основного фаху, а також інженерії, статистики, інформаційних систем, психології, юриспруденції тощо. Україн рідко повний набір таких професійних якостей може бути притаманний одній людині [2]. Невід'ємним елементом наукового прогресу стала взаємодія науковців різних дослідницьких напрямів, яка виявляється у формуванні мереж наукового співавторства, що дають змогу зрозуміти і спрогнозувати поширення наукової інформації, еволюцію наукових шкіл, допомагають обирати перспективні напрями досліджень [3, 86–87].

Серед переваг, що їх надає співавторство, – інтенсифікація досліджень, поліпшення якості отриманих результатів, краще їх оформлення тощо. Крім того, це доступ до дорогого обладнання та інших ресурсів [4]. Науково підтверджено прямо пропорційну залежність між кількістю співавторів і кількістю цитувань статті. Це свідчить про те, що дослідники, котрі здатні налагодити ефективну співпрацю, продукують вагоміші наукові результати [5]. С. Вучті, Б. Джонс та Б. Уззі проаналізували 19,9 млн. наукових праць у галузі інженерії, соціальних наук та мистецтва за 50 років і 2,1 млн. патентів, щоб продемонструвати, що наукові колективи домінують у виробництві наукового знання. У співавторстві створюються більш цитовані публікації порівняно зі статтями авторів-одинаків, і ця тенденція з часом лише поглиблюється. Неочікувано автори виявили найбільше зростання тренду до співавторства в царині суспільних наук – від 17,7 % колективних публікацій у 1955 р. до 51,5 % у 2000-х рр. [6].

Науковці можуть покращити свої результати, розподіляючи обов'язки та отримуючи коментарі від колег. Співавторство також допомагає уникнути нульової публікаційної активності, спричиненої тривалим періодом збирання даних або рецензуванням [7]. Зрештою, співавторство дає синергетичний ефект – результат спільної роботи дослідників кращий, аніж сума зусиль окремих авторів [8].

Проте можливі й негативні ефекти, що їх породжує співавторство. По-перше, коли учасники спільних проєктів обмінюються інформацією, це може призвести до її спотворення чи втрати [9]. По-друге, є небезпека, що ніхто не буде готовий нести відповідальність за роботу в цілому. По-третє, можуть формуватися групи впливу, які визначають дослідницьку політику та ухвалюють фінансові рішення на свою користь [2]. По-четверте, велика кількість співавторів збільшує ризик опортуністичної поведінки та вимагає додаткових умов, зокрема командою співавторів потрібно керувати [10].

Однак найбільші ризики несе проблема порушення співавторами норм академічної доброчесності під час провадження наукової діяльності – сукупності етичних принципів і правил, які забезпечують довіру до результатів наукових досягнень. Ці норми регламентовані, зокрема, Законами України «Про вищу освіту» [11], «Про науку та науково-технічну діяльність» [12], «Про авторське право та суміжні права» [13], Рекомендаціями МОН щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах [14], Положенням про Національний репозитарій академічних текстів [15], Етичним кодексом ученого України [16]. Серед порушень означених норм – академічний плагіат (оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження); самоплагіат (оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів); фабрикація (вигадування даних); фальсифікація (свідома зміна чи модифікація вже наявних даних). У контексті співавторства до цих проблем додається проблема досягнення згоди щодо того, кого з

осіб, які зробили внесок у наукову працю, можна (не можна) вважати авторами, а також дії, скеровані на перешкоджання іншим співавторам якісно виконати свою роботу.

Мета статті – виявити мотиви українських дослідників до наукової співпраці, а також проблеми академічної доброчесності під час підготовки українськими вченими наукових публікацій у співавторстві та узагальнити редакторські рекомендації щодо підготовки статей у співавторстві.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням наукових публікацій авторськими колективами у контексті академічної доброчесності, а **предметом** – сукупність мотивів науковців до висвітлення результатів дослідницької діяльності у співавторстві.

2. Методи дослідження

Щоб визначити рівень вивчення теми, у нашій науковій розвідці застосовано метод аналізу наукових джерел та метод наукового узагальнення. Зокрема, було досліджено суб'єктний склад учасників відносин співавторства та практики недоброчесного співавторства. Методом наукового узагальнення ми з'ясували, у чому полягає сутність співавторства як соціальнокомунікаційної взаємодії науковців. Для виявлення мотивів українських науковців до підготовки статей у співавторстві та узагальнення редакторських рекомендацій щодо підготовки статей у співавторстві використано метод анкетного опитування. Результати опитування було інтерпретовано завдяки методам аналізу, конкретизації та класифікації.

Процедура опитування. У липні – вересні 2019 р. у групах на фейсбуці Ukrainian Scientists Worldwide, Новини псевдонауки в Україні, Наукові конференції та публікації, Аспіранти і докторанти України, Освіта. Наука. Технології. Інновації, Академічна доброчесність та плагіат, Вища школа і наука України: розпад чи розквіт?, а також на фейсбук-сторінці НАНУ було розміщено гугл-форму для опитування.

Усього в анкетуванні взяло участь 198 дослідників із різних галузей знань. Окремі галузі представлені лише кількома науковцями, що не дало нам можливості оцінити проблему співавторства в цих галузях, однак забезпечило розуміння специфіки співавторства в природничих, технічних та гуманітарних науках. Анкета містила 21 запитання, у тому числі 8 відкритих. На 9 запитань було запропоновано готові відповіді, на 4 запитання опитувані могли не лише обрати один з варіантів відповіді, а й навести власний.

3. Результати й обговорення

Під співавторством наукової статті ми розуміємо створення спільної публікації групою дослідників з урахуванням їхніх ролей, ступеня участі, академічної культури та стратегій комунікації авторського колективу між собою, а також редакторами й рецензентами. Відносини співавторства на наукові публікації охоплюють взаємодію окремих науковців, науково-педагогічних працівників та наукових колективів. Написані у співавторстві статті є засобом зв'язку між членами наукової спільноти. При цьому створення наукової публікації спільною творчою працею двох або кількох осіб означає не спільний процес праці співавторів, а досягнення ними спільного результату [17, 50; 18, 107]. Кожен зі співавторів робить свій внесок у публікацію, у результаті чого з'являється цілісний неподільний науковий твір.

Створена у співавторстві наукова стаття – це об'єкт авторського права, результат інтелектуальної співпраці двох і більше науковців, що містить результати дослідження, які полягають у нових знаннях у конкретній науковій галузі. Результати наукового дослідження підлягають процедурі наукового рецензування та призначені для подальшого поширення в наукових журналах і застосування науковцями і практиками.

Узурпація авторства, необґрунтоване його присвоєння, претензії на співавторство з іншими науковцями без їхньої згоди, співавторство у фальсифікованих публікаціях належать до переліку вчинків, що кваліфікуються як порушення академічної доброчесності [19]. Ідеться про нехтування нормами авторського права, так і вимогами, що їх висуває до рівня наукових публікацій наукова спільнота, а також державні експертні установи.

Упроведеному нами опитуванні взяли участь 122 кандидати наук (61,6 %), 33 доктори наук (16,7 %), 37 аспірантів (18,7 %), і 6 (3,0 %) науковців без наукового ступеня, але не аспірантів. Анкету заповнили представники 24 галузей: економіка – 38 (19,2 %), філологія – 28 (14,1 %), інженерія – 20 (10,1 %), педагогіка – 19 (9,6 %), біологія – 16 (8,1 %), фізико-математичні науки – 15 (7,6 %), хімія – 10 (5,1 %), медицина – 9 (4,5 %), юриспруденція – 8 (4 %), публічне управління – 7 (3,5 %), історія – 7 (3,5 %), сільськогосподарські науки – 7 (3,5 %), соціальні комунікації – 7 (3,5 %), психологія – 6 (3 %), інформаційні технології – 6 (3 %), політологія – 5 (2,5 %), філософія – 4 (2 %), соціологія – 3 (1,5%), геологія – 3 (1,5 %), культурологія – 2 (1 %), мистецтво – 2 (1 %), фізична культура і спорт 1 (0,5 %), військова справа – 1 (0,5 %), географія – 1 (0,5 %).

Щодо загальної кількості опублікованих наукових статей відповіді респондентів розподілилися так: до 5–19 (9,6 %), 6–10 – 17 (8,6 %), 11–20 – 38 (19,2 %), 21–50 – 60 (30,3 %), понад 50 – 64 (32,3 %) (рис. 1).

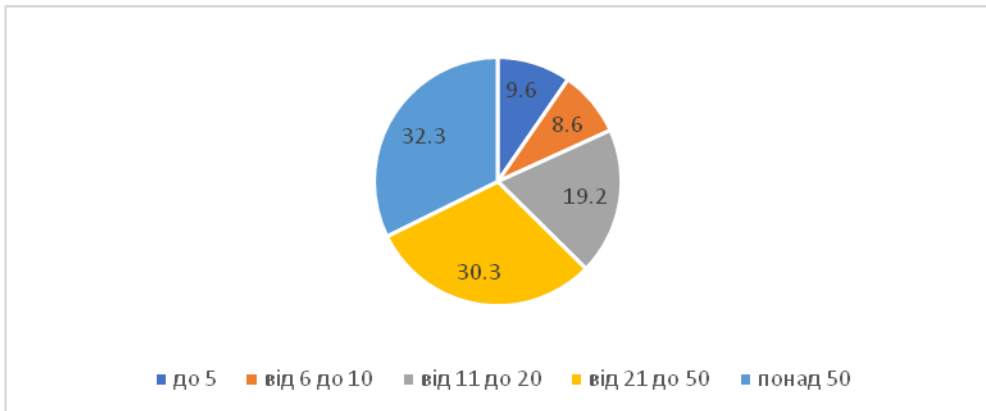

Рис. 1. Розподіл відповідей на питання «Скільки ви маєте опублікованих наукових статей?», %.

175 опитаних (88,4 %) зі 198 респондентів мають наукові публікації у співавторстві, відповідно 23 (11,6 %) не мають жодної такої публікації. 67 респондентів (33,8 % усіх опитаних) опублікували у співавторстві 1–5 статей, 28 (14,1%) – 6–10, 35 (17,7 %) – 11–20, 21 (10,6 %) – 21–50 і 24 (12,1 %) – понад 50 (рис. 2).

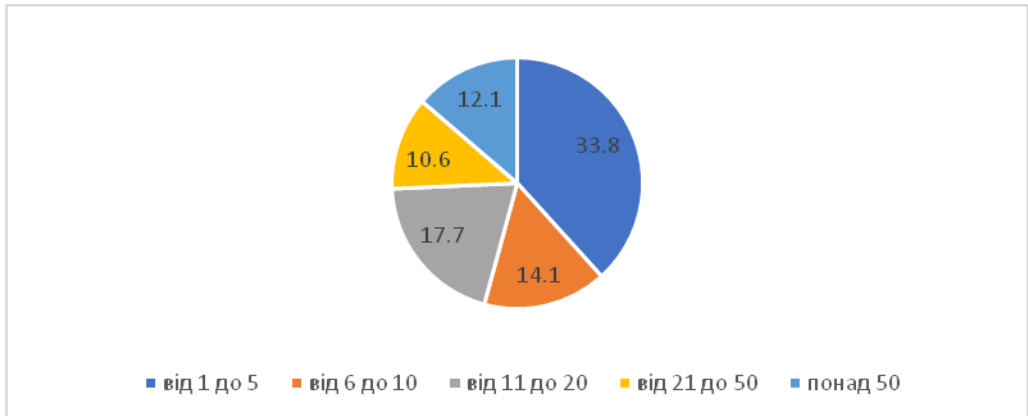

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання «Скільки всього статей ви маєте, опублікованих у співавторстві?», %.

Результати опитування свідчать про в цілому значну кількість індивідуальних статей у науковому доробку українських учених. Зокрема, лише 19 респондентів (9,6 %) не мають жодної індивідуальної статті, натомість 40 (20,2 %) мають 1–5 таких публікацій, 25 (12,6 %) – 6–10, 35 (17,7 %) – 11–20, 39 (19,7 %) – 21–50 і 40 (20,2 %) – понад 50 (рис. 3).

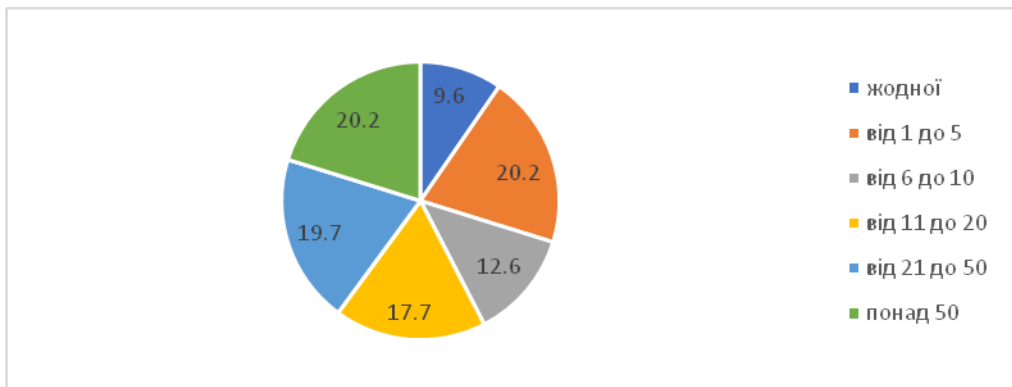

Рис. 3. Частка індивідуальних публікацій у доробку опитаних українських учених, %.

Однак співвідношення різко змінюється, якщо окремо врахувати відповіді респондентів, котрі мають статті у виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus та (або) Web of Science. Такі публікації мають 116 опитаних, або 58,6 % усіх респондентів. З них жодної індивідуальної статті не мають аж 61 (52,6%), 1–3 індивідуальні статті мають 43 (37,1 %), 4–5 – 4 (3,4 %), 6–10 – 1 (0,9 %), 11–20 – 5 (4,3 %), понад 20 – 2 (1,7 %) (рис. 4).

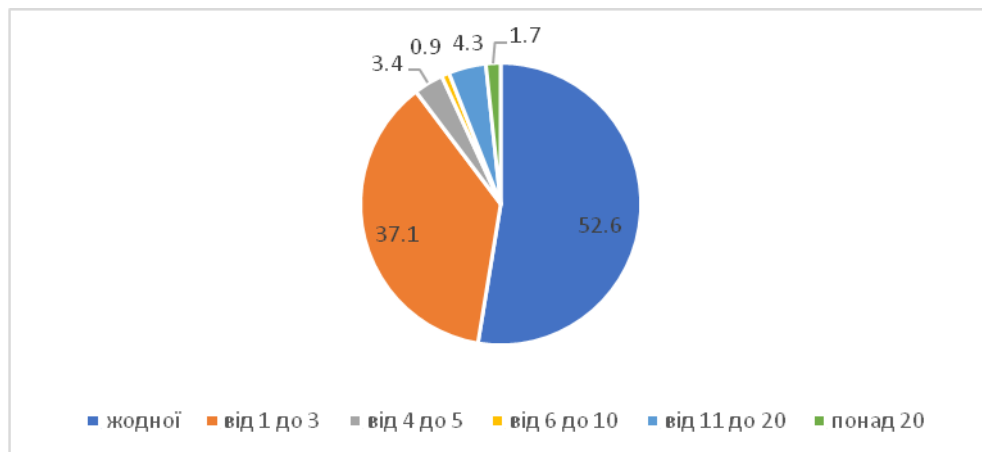

Рис. 4. Розподіл відповідей на питання «Скільки ви маєте індивідуальних наукових статей, опублікованих у виданнях, що індексуються Scopus та (або) Web of Science?», %.

73 (63 %) респонденти, які мають статті у виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus та (або) Web of Science, зазначили, що публікуються лише в українських журналах, які належать до цих баз. Однак при цьому 101 учасник опитування (51 %) вважає, що жоден український науковий журнал не становить гідної конкуренції закордонним.

Були серед респондентів і автори (27 осіб, або 11,0 % усієї кількості опитаних науковців), що мають публікації в авторитетних міжнародних виданнях світового рівня: *Plant Cell, Tissue and Organ Culture*, *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, *Journal of virological methods*, *Journal of Molecular Structure*, *Fire and Materials*, *Journal of Coordination Chemistry*, *Reactive and Functional Polymers*, *Applied Biochemistry and Biotechnology*, *Journal of Morphology*, *Journal of Mammalian Evolution*, *Evolutionary Biology*, *Nature Communications*, *Revista Espasios*, *Materials Science in Semiconductor Processing*, *Journal of Luminescence*, *Vacuum*, *Superlattices and Microstructures*, *Annals of Functional Analysis*, *Journal of Functional Analysis*, *International Journal of Advanced Robotic Systems*, *International Journal of Biological Macromolecules*, *Cryobiology* тощо. Показово, що всі ці статті написано у співавторстві. Зазначені журнали представляють передусім дослідження з хімії, фізики, екології, медицини – галузей, де саме завдяки співпраці міжнародних команд науковців у проведенні експериментальних досліджень чи спостережень можливо отримати значущі результати [20]. Тож наше дослідження засвідчує отримані раніше наукові дані, що співпраця в гуманітарних науках не настільки ефективна, як у природничих; аналогічно співпраця в теоретичних дисциплінах менш ефективна, аніж в експериментальних [21].

175 зі 198 учасників опитування дали відповідь на запитання щодо того, з ким вони найчастіше публікуються у співавторстві. Зокрема, 95 (54,3 %) – з колегами, з якими працюють в одній установі, 52 (29,7) – із провідними українськими фахівцями галузі і лише 28 (16,0 %) – із зарубіжними колегами в рецензованих міжнародних журналах.

Основні причини публікуватися у співавторстві респонденти визначили так (опитувані мали можливість множинного вибору, а також могли вказати власний варіант відповіді): можливість інтелектуального розвитку (63), налагодження професійних контактів (56), можливість заощадити час (31), матеріальні заохочення в результаті такої публікації (28), тиск керівника, який хоче мати публікацію, але фактично не бере участі в дослідженні (27), доступ до дорогого обладнання та матеріалів (23), можливість розподілити витрати на всіх співавторів (21), кожен виконує свою частину роботи – експеримент,

теоретичне обґрунтування, виготовлення прототипів пристроїв на основі нових матеріалів тощо (15), погане знання англійської мови (9), підвищення ймовірності бути опублікованим завдяки авторитету співавтора (7), бажання допомогти колезі-практику оформити наукові результати (6), підтримка наукової молоді (4), «вписую колег, а вони мене, так зростає кількість статей» (4) (рис. 5).

Рис. 5. Мотиви опублікування статей у співавторстві.

У контексті академічної доброчесності очевидними порушеннями є варіанти вписування співавторів (колег, керівників). Однак немає підстав вносити до складу співавторів і деяких інших осіб, опосередковано причетних до створення публікації: професійних письменників, які брали участь тільки в підготовці рукопису, але не в проведенні дослідження та аналізі його результатів; консультантів; осіб, які надали площі для проведення дослідження; осіб, котрі забезпечували відомчий контроль; осіб, які домоглися фінансової підтримки дослідження; осіб, які надавали реактиви, пацієнтів, тварин та інші матеріали для вивчення [22]. До прикладів неавторського внеску належать також технічне й лінгвістичне редагування, переклад, коректура [23].

Окремо учасники опитування висловилися щодо порядку зазначення співавторів статті. З'ясувалося, що науковці використовують кілька принципів подання авторів: відповідно до рівня наукового внеску, за алфавітом, першим подається керівник лабораторії (якщо йдеться, наприклад, про біологічні та хімічні дослідження). Однак у деяких галузях кількість співавторів може сягати 100 (наприклад, астрофізика), і там доцільно використовувати техніки випадкового добору для зазначення авторства [24].

63 (36 %) зі 175 респондентів, які мають статті у співавторстві, зазначили, що в них не виникало жодних проблем під час такої співпраці. Однак нам удалося отримати й численні відповіді, що ілюструють труднощі підготовки наукових публікацій у співавторстві: невиконання частин роботи або затримки з боку інших авторів, небажання співавторів враховувати зауваження рецензентів, низькі вимоги деяких співавторів до себе, коли вони дозволяють собі публікуватись у «хижацьких виданнях», проблеми під час міжособистісної комунікації, нерівномірність наукового внеску, необхідність включати у співавтори керівників, які не беруть участі в написанні статті, тривале узгодження тексту

між співавторами, ознаки плагіату у співавтора, мовні проблеми, труднощі з дотриманням «спільної» ідеї, суперечливі погляди на результати досліджень.

Співавторство як соціальну взаємодію неможливо зрозуміти, не розглядаючи культуру, мову та інші характеристики, вбудовані в наукову діяльність. Опитані нами дослідники (129, або 65,2 %) віддають перевагу роботі з колегами, які розмовляють з ними однією мовою. Це певною мірою суперечить результатам досліджень, що автори, які не володіють англійською, більш мотивовані бути співавторами публікацій з англійськими авторами [25].

Нами було отримано 65 відповідей від авторів, котрі мають колективні статті в журналах, що індексуються Scopus та Web of Science, щодо того, з авторами з яких країн вони публікуються. 28 респондентів відповіли, що це лише колеги з України, ще 14 вказали Росію та Білорусь. Решта респондентів назвали (країни подано за частотністю згадування) Польщу, Німеччину, Італію, Іспанію, Великобританію, Францію, США, Латвію, Чехію, Болгарію, Люксембург, Туреччину, Китай, Швецію, Японію, Данію, Корею, Словаччину, Тайвань. Прикметно, що на запитання щодо членства в міжнародних професійних асоціаціях та систематичної участі в міжнародних наукових заходах за кордоном ствердно відповіли лише 74 особи (37,4%), негативно – 124 (62,6 %).

У результаті дослідження було виявлено, що зі співавторами своїх публікацій науковці зазвичай знайомляться на конференціях і семінарах (123 відповіді), на роботі (89), на сторінках у соціальних мережах (47), через Researchgate (30), завдяки програмам академічної мобільності (21), під час закордонних стажувань (19), на захистах дисертацій (15), на виставках (6), у літніх школах (5), проходячи онлайн-курси (3).

Опитування також виявило, що 17 (9,7 %) респондентам (зі 175, які мають статті в співавторстві) доводилося бути співавторами статті, не зробивши ніякого внеску в її написання. Ідеться про так зване гостьове і подарункове авторство. Гостьове (почесне) авторство – це зазначення певної особи як автора зі сподіванням завдяки його авторитету збільшити цитованість праці або ймовірність її опублікування. Подарункове авторство – це зазначення особи як автора з почуття обов'язку чи заради отримання вигоди [26]. Означена проблема ускладнюється наявністю ринку відповідних послуг. Зокрема, компанія «Наукові публікації – Publ.Science» (<https://publ.science/uk/uslugi/soavtorstvo>) пропонує знайти співавторів для вчених, які хочуть видаватися, але «мають мало часу для написання роботи чи не мають необхідної суми для послуг на публікацію під ключ». Водночас посередники обіцяють 100% гарантію опублікування у виданнях, що належать до міжнародних наукометричних баз. Аналогічні послуги пропонує компанія «Аспірант-Сервіс» (<https://aspirants.com.ua/g2533807-publikatsiya-naukovih-statej>) для тих, кому «не вистачає часу на пошук журналу, оформлення та переклад статті на академічну англійську або хто немає бажання проводити місяці за листуванням з редакціями журналів».

187 (94,4 %) опитаних ніколи не вдавалися до послуг фірм, які «гарантують» опублікування статті в міжнародних рецензованих журналах або ж додавання науковців як співавторів таких статей, решта 11 (5,6%) щонайменше 1 раз користувалися такими послугами. Щодо ставлення до таких послуг відповіді розподілилися так: негативно і вкрай негативно – 107 (54,0%); нейтрально – 29 (14,6%); позитивно – 24 (12,1%); негативно, окрім випадків редагування англійської – 19 (9,6%); найбільшою проблемою є спам – 13 (6,6%); як до посередницьких послуг – 6 (3,1%).

На запитання «Чи підводили вас співавтори в питаннях академічної доброчесності або недотримання часових рамок? За яких обставин?» ми отримали 122 відповіді, більшість науковців (87) вказали, що не підводили, інші відповіді можна звести до таких: недотримання часових обмежень (51); використали результати, не включивши до списку авторів (43); плагіат (24); деякі співавтори дають шматки текстів зі статей, що уже були ними опубліковані (29); форс-мажорні обставини (вийшов з ладу прилад або хвороба) (13).

Рис. 6. Частотність порушення академічної доброчесності та недотримання часових рамок співавторами.

Виявлені в результаті опитування практики недоброчесного співавторства (примарне авторство, гостьове (подарункове, почесне) авторство, підроблене авторство) та способи їх подолання узагальнено в таблиці (використано термінологію таких науковців: М. Макнат, М. Бредфорд, Дж. Дрезен, Б. Хенсон, Б. Говард, К. Джеймсон та І. Верм [27]).

Таблиця 1

Практики недоброчесного співавторства

Вид	Суть недоброчесності	Спосіб вирішення проблеми
Примарне	Осіб, які зробили істотний внесок у твір, не включено до переліку співавторів.	Автор, котрий листується з редакцією, має підтвердити, що в переліку співавторів указано всіх, хто брав участь у підготовці статті.
Гостьове /подарункове /почесне	Особи, які не зробили істотного внеску в дослідження, але додаються до переліку авторів завдяки їхньому статусу.	Редакція має вимагати, щоб кожен співавтор виконував чітку роль у дослідженні, яку легко ідентифікувати.
Підроблене	Автори не брали участі в підготовці тексту, але їхні імена додаються до переліку співавторів статті без їхнього відома, щоб збільшити ймовірність публікації.	Редакція має зв'язатися з усіма співавторами, щоб вони підтвердили, що визнають свій внесок у статтю.

Узагальнюючи редакторські рекомендації щодо підготовки статей у співавторстві, варто наголосити, що передусім автори мають попередньо обговорити завдання дослідження, методика його проведення й очікувані результати та чітко розподілити між собою обов'язки й дослідницькі завдання. Це особливо важливо, коли автори перебувають у різних часових зонах. І хоча технології, зокрема електронне листування й відеоконференції, значно полегшують комунікацію, у край важливо час від часу організовувати особисті зустрічі.

Серед авторів має бути відповідальний за спілкування з редакцією на етапі подання

рукопису, рецензування та редагування. Ця особа має доводити до решти співавторів рішення рецензентів і редакції та стежити за дотриманням співавторами дедлайнів.

Співавтори мусять обговорити порядок подання в статті імен авторів, а також забезпечити єдність мовностилістичних засобів, термінів, номенклатури та методів дослідження. Будь-які зміни в тексті потребують згоди всіх співавторів. До того ж має усталитися практика укладання угод між співавторами, щоб уникнути спорів, пов'язаних із використанням наукових результатів. Крім того, поділяючи думку К. Дюкаревої, вважаємо, що такі договори мають регламентувати організацію спільних зусиль щодо підготовки публікації, встановлення умов та підстав відповідальності співавторів у разі невиконання чи неналежного виконання досягнутих домовленостей [28]. Співавторство із зарубіжними вченими варто заохочувати на рівні системи управління наукою та освітою, зокрема включити до переліку показників моніторингу ефективності діяльності науково-дослідних установ та закладів вищої освіти показник щодо кількості статей, підготовлених у співавторстві із зарубіжними науковцями.

4. Висновки

Емпіричне дослідження співавторства в Україні дало змогу простежити тенденцію до зменшення кількості індивідуальних наукових публікацій, що в цілому свідчить про підвищення значення наукової співпраці під час отримання наукових результатів. У результаті опитування науковців було виявлено, що співавторство позитивно позначається на публікаційній активності авторів та якості публікацій. Серед мотивів, що спонукають готувати статті в співавторстві: можливість інтелектуального розвитку, налагодження професійних контактів, можливість заощадити час, матеріальні заохочення в результаті такої публікації, доступ до дорогого обладнання та реактивів, можливість розподілити витрати на всіх співавторів, погане знання англійської мови, підвищення ймовірності бути опублікованим завдяки авторитету співавтора, бажання допомогти колезі-практику оформити наукові результати, підтримка наукової молоді тощо. Позитивні наслідки співавторства полягають у поділі праці, більш ефективних часових витратах, інтелектуальному розвитку, нових публікаційних можливостях. При цьому науковці мусять поділяти спільну парадигму й понятійну систему, а також повинні мати спільні дослідницькі й комунікативні традиції.

Дослідження виявило етичні проблеми, що виникають у результаті співавторства: порядок зазначення авторів, розподіл наукового внеску, авторство адміністративного керівника, авторство робіт, виконаних під науковим керівництвом тощо. Серед поширених практик академічної недоброчесності співавторів – примарне, гостьове та підроблене авторство, самоплагіат і плагіат. До того ж якщо співавторство колективу дослідників фізичної лабораторії, медичної клініки – це об'єктивна даність, що зумовлюється специфікою їхньої роботи та експериментів, то доцільність кількох авторів у великій статті в гуманітарних галузях теж може викликати питання щодо академічної доброчесності.

Проблему академічної недоброчесності співавторів дозволяє вирішити передусім зміна особистого ставлення науковця до тих текстів, які він готує. Важливо запобігати та протидіяти поширенню причин, що породжують умови для академічного шахрайства. Перший крок у цьому напрямку – визнання наявних проблем та їх відкрите обговорення науковою спільнотою.

5. Список використаної літератури

1. Rashid, M., Kampschroer, K., Wineman, J., Zimring, C. Spatial Layout and Face-to-Face Interaction in Offices – A Study of the Mechanisms of Spatial Effects on Face-to-Face Interaction // *Environment and Planning B: Planning and Design*. 2006. Vol. 33. Pp. 825–844.
2. Aragon, C., Poon, S., Silva, C. The changing face of digital science // *Proceedings of the 27th International Conference Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems*. Available at: <https://dlnext.acm.org/doi/10.5555/3172795> (accessed 05 September 2019).
3. Визначення потенційних експертних груп науковців у мережі співавторства з використанням методів підтримки прийняття рішень / Горбов В. І., Каденко С. В., Балагура І. В., Манько Д. Ю., Андрійчук О. В. // *Рестрація, зберігання і обробка даних*. 2013. Т. 15. № 4. С. 86–96.
4. Sonnenwald, D. Scientific collaboration // *Annual Review of Information Science and Technology*. 2007. Vol. 41(1). Pp. 643–681.
5. Scientific Collaboration Results in Higher Citation Rates of Published Articles / W.Figg, L.Dunn, D.Liewehr, S.Steinberg, P.Thurman, J.Barrett, J. Birkinshaw // *Pharmacotherapy*. 2006. Vol. 26(6). Pp. 759–767.
6. Wuchty, S., Jones, B., Uzzi, B. The increasing dominance of teams in production of knowledge // *Science*. 2007. Vol. 316(5827). Pp. 1036–1039.
7. Henriksen, D. What factors are associated with increasing co-authorship in the social sciences? A case study of Danish Economics and Political Science // *Scientometrics*. 2018. Vol. 114(3). Pp. 1395–1421.
8. Lee, S., & Bozeman, B. The Impact of Research Collaboration on Scientific Productivity // *Social Studies of Science*. 2005. Vol. 35(5). Pp. 673–702.
9. Kulkarni, N. Measuring Information Changes at Handoff Points // *Proceedings of the 2015 Industrial and Systems Engineering Research Conference*. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/335a/c59329916004ed52a6b5651bef23dd3f6109.pdf> (accessed 05 September 2019).
10. Powell, W. Learning from collaboration: Knowledge and networks in the biotechnology and pharmaceutical industries // *California Management Review*. 1998. Vol. 40(3). Pp. 228–240.
11. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (дата звернення: 18.04.2020).
12. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 25.11.2015 № 922-VIII // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 18.04.2020).
13. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.93 № 3793-XII // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 18.04.2020).
14. Рекомендації МОН щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): Лист МОН від 15.08.2018 № 1/11-8681 // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18/sp:max100#n11> (дата звернення: 18.04.2020).
15. Положення про Національний репозитарій академічних текстів: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 № 541 // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250156682> (дата звернення: 18.04.2020).

16. Етичний кодекс ученого України / Західний науковий центр НАН України та МОН України. URL: <http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php> (дата звернення: 18.04.2020).
17. Дозорцев В. А. Авторские дела в суде: науч.-практ. коммент. Москва : ВААП, ВНИИСЗ, 1985. 176 с.
18. Хохлов В. А. Авторское право: законодательство, теория, практика. Москва : Городец, 2008. 288 с.
19. Ренн О.М. Колективна публікація в академічному виданні: проблемні аспекти у площині творчості та етики // Наука України у світовому інформаційному просторі. 2013. Вип. 8. С. 107–115.
20. Adams, J. The rise of research networks // *Nature*. 2012. Vol. 490(7420). Pp. 335–336.
21. Hu, Z., Chen, C., Liu, Z. How are collaboration and productivity correlated at various career stages of scientists? // *Scientometrics*. 2014. Vol. 101(2). Pp. 1553–1564.
22. White Paper on Publication Ethics. Available at: <https://www.councilscienceeditors.org/resource-library/editorial-policies/white-paper-on-publication-ethics/> (accessed 05 September 2019).
23. Еременко Т. Соавторство в научных публикациях: этические аспекты // Социология науки и технологий. 2016. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/soavtorstvo-v-nauchnyh-publikatsiyah-eticheskie-aspekty/viewer> (дата обращения: 18.04.2020).
24. Bozeman, B., Youtie, J. Trouble in Paradise: Problems in Academic Research Co-authoring // *Science and Engineering Ethics*. 2015. Vol. 22(6). Pp. 1717–1743.
25. Bozeman, B., Corley, E. Scientists Collaboration Strategies: Implications for Scientific and Technical Human Capital // *Research Policy*. 2004. Vol. 33(4). Pp. 599–616.
26. Ghost authorship in industry-initiated randomised trials / P. Gøtzsche, A. Hróbjartsson, H. Johansen, M. Haahr, D. Altman, A.-W. Chan // *PLoS Medicine*. 2007. Vol. 4(1). P. 19.
27. Transparency in authors' contributions and responsibilities to promote integrity in scientific publication / M. McNutt, M. Bradford, J. Drazen, B. Hanson, B. Howard, K. Jamieson, I. Verma // *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2018. Vol. 115(11), 2557–2560.
28. Дюкарева-Бержанина, К. Ю. Охорона прав інтелектуальної власності співавторів творів науки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2019. 239 с.

References

1. Rashid, M., Kampschroer, K., Wineman, J., & Zimring, C. (2006), "Spatial layout and face-to-face interaction in offices – A study of the mechanisms of spatial effects on face-to-face interaction", *Environment and Planning B: Planning and Design*, vol. 33, pp. 825–844.
2. Aragon, C., Poon, S., & Silva, C. (2017), "The changing face of digital science", *Proceedings of the 27th International Conference Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems*, available at: <https://dlnext.acm.org/doi/10.5555/3172795> (accessed 05 September 2019).
3. Horbov, V. I., Kadenko S. V., Balahura I. V., Manko D. Yu., Andriichuk O. V. (2013), "Identifying potential expert teams in a collaborative network using decision support techniques", *Reiestratsiia, Zberihannia i Obrobka Danykh [Registration, Storage and Processing of Data]*, vol. 15, pp. 86-87.
4. Sonnenwald, D., (2007), "Scientific collaboration," *Annual Review of Information Science and Technology*, vol. 41(1), pp. 643–681.

5. Figg, W., Dunn, L., Liewehr, D., Steinberg, S., Thurman, P., Barrett, J., & Birkinshaw, J. (2006), "Scientific collaboration results in higher citation rates of published articles," *Pharmacotherapy*, vol. 26(6), pp. 759–767.
6. Wuchty, S., Jones, B., & Uzzi, B. (2007), "The increasing dominance of teams in production of knowledge," *Science*, vol. 316(5827), pp. 1036–1039.
7. Henriksen, D. (2018), "What factors are associated with increasing co-authorship in the social sciences? A case study of Danish Economics and Political Science", *Scientometrics*, vol. 114(3), pp. 1395–1421.
8. Lee, S., & Bozeman, B. (2005), "The impact of research Collaboration on scientific productivity", *Social Studies of Science*, vol. 35(5), pp. 673–702.
9. Kulkarni, N. (2015), "Measuring information changes at handoff points", *Proceedings of the 2015 Industrial and Systems Engineering Research Conference*, available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/335a/c59329916004ed52a6b5651bef23dd3f6109.pdf> (accessed 05 September 2019).
10. Powell, W. (1998), "Learning from collaboration: knowledge and networks in the biotechnology and pharmaceutical industries", *California Management Review*, vol. 40(3), pp. 228–240.
11. Verkhovna Rada Ukrainy (2014), *Law of Ukraine on Higher Education*, 1 July 2014, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (accessed 18 April 2020).
12. Verkhovna Rada Ukrainy (2015), *Law of Ukraine On Scientific and Scientific and Technical Activities*, 25 December 2015, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (accessed 18 April 2020).
13. Verkhovna Rada Ukrainy (1993), *Law of Ukraine On Copyright and Related Rights*, 23 December 1993, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (accessed 18 April 2020).
14. Ministry of Education and Science of Ukraine (2018), *Recommendations for the prevention of academic plagiarism and its detection in scientific works*, 15 August 2018, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18/sp:max100#n11> (accessed 18 April 2020).
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), *Regulations on the National Academic Text Repository*, 19 July 2017, Kyiv, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250156682> (accessed 18 April 2020).
16. Western Scientific Center of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine (2009), *Code of Ethics of the Scientist of Ukraine*, 2009, available at: <http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php> (accessed 18 April 2020).
17. Dozortsev, V. A. (1985), *Copyright Cases in Court*, VAAP, VNYYSZ, Moscow, 176 p.
18. Khokhlov, V. A. (2008), *Copyright: Legislation, Theory, Practice*, Horodets, Moscow, 288 p.
19. Renn, O. M. (2013), "Collective publication in academic view: problematic aspects in the area of creativity and ethics", *Nauka Ukrainy u Svitovomu Informatsiinomu Prostoru [Science of Ukraine in the World Information Space]*, vol. 8, pp. 107–115.
20. Adams, J. (2012), "The rise of research networks", *Nature*, vol. 490(7420), pp. 335–336.
21. Hu, Z., Chen, C., & Liu, Z. (2014), "How are collaboration and productivity correlated at various career stages of scientists?" *Scientometrics*, vol. 101(2), pp. 1553–1564.

22. White Paper on Publication Ethics (2012), available at: <https://www.councilscienceeditors.org/resource-library/editorial-policies/white-paper-on-publication-ethics/> (accessed 05 September 2019).
23. Eremenko, T. (2016), “Co-authorship in Scientific Publications: Ethical Aspects”, *Sotsyolohyia nauky y tekhnolohyi [Sociology of Science and Technology]*, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/soavtorstvo-v-nauchnyh-publikatsiyah-eticheskie-aspekty/viewer> (accessed 18 April 2019).
24. Bozeman, B., & Youtie, J. (2015), “Trouble in paradise: problems in academic research co-authoring,” *Science and Engineering Ethics*, vol. 22(6), pp. 1717–1743.
25. Bozeman, B., & Corley, E. (2004), “Scientists collaboration strategies: implications for scientific and technical human capital”, *Research Policy*, vol. 33(4), pp. 599–616.
26. Gøtzsche, P., Hróbjartsson, A., Johansen, H., Haahr, M., Altman, D., & Chan, A.-W. (2007), “Ghost authorship in industry-initiated randomised trials”, *PLoS Medicine*, vol. 4(1), p. 19.
27. McNutt, M. Bradford, M., Drazen, J., Hanson, Howard, B. Jamieson, K. & Verma, I. (2018), “Transparency in authors’ contributions and responsibilities to promote integrity in scientific publication”, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 115(11), pp. 2557–2560.
28. Diukarieva-Berzhanina, K. Yu. (2019), *Protection of Intellectual Property Rights of Coauthors of Works of Science*, PhD diss. (legal sci.), Ternopil National Economic University, 239 p.